

FEJEZETEK A FEGYVERZETI SZOLGÁLAT ÉS JOGELŐDEI TÖRTÉNETÉBŐL

I. rész

Absztrakt

Az elmúlt években sokat foglalkoztam a fegyver- és lőszerbiztosítás történetével. Hosszas levéltári kutatásokkal összeállítottam egy jelentős anyagot (több mint 300 oldal). Sajnos ez egyelőre nem került kiadásra könyv formájában. Így, élve a Katonai Logisztika adta lehetőséggel, néhány érdekesebb részletet közzéteszek. Az általam végzett kutatás felöleli a fegyver- és lőszerbiztosítás teljes hazai történetét. A Katonai Logisztikában csak az 1945 utáni történések néhány érdekesebb fejezetét közlöm.

Kulcsszavak: fegyver- és lőszerbiztosítás, fegyverzeti szolgálat, ellátás, hadseregszervezés.

1. Fegyverzeti ellátottság az 1945 – 1948 közti időszakban

Debrecenben 1944. december 22-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés megválasztotta Magyarország új kormányát. A kormány december 28-án hadat üzent Németországnak. Moszkvában 1945. január 20-án megkötött fegyverszüneti egyezményben a kormány kötelezte magát, hogy a fasiszták elleni harcra nyolc hadosztályt állít fel. Ezen események aktuálissá tették az új hadsereg megszervezését.

A kialakult helyzetben a hadseregszervezés nem volt egyszerű feladat. Mind az üzemek, gyárak, mind a polgári és katonai raktárak súlyos károkat szenvedtek a földi és légitámadások, hadműveletek következtében, továbbá az erőszakos német kiűrités és rombolás miatt.

A Magyar Királyi Honvédség szervezetében, a HM I. c. osztály alárendeltségében a Tüzér és Fegyver Szertár, valamint 28 központi lőszerraktár tartozott. Ezek közül a Tüzér és Fegyver Szertár és 22 központi lőszerraktár maradt meg Magyarországon jelenlegi területén. A központi lőszerraktárak jegyzéke az 1. számú mellékletben található.¹

A II. világháború idején, a Tiszától keletre lévő lőszerraktárak teljes anyaga épségben a helyszínen maradt. A Duna – Tisza közötti raktárak anyagát fokozatosan a 7. , 8. és a 16. számú központi raktárakba szállították. A hadműveletek Kaposvár –

¹Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban: HL) MN – KGY A II/F – 3: Az MN Fegyverzeti Szolgálat Főnökség közvetlen alárendeltjeinek történeti összefoglalása.

Balaton – Felsőgalla vonalra való elérésekor a 4. , 5. , 15. és a 16. számú központi lőszerraktárak, robbantás nélkül orosz kézre kerültek. Az előző vonaltól nyugatra eső lőszerraktárak anyagát a 2. számú központi lőszerraktárhoz csoportosították át és ott meg is maradt.

A hadműveletek ideje alatt a Szovjetunió Vöröshadserege az ország területén maradt központi lőszerraktárak közül 11 lőszerraktárt, hosszabb-rövidebb időre használatba vett, saját lőszerkészletének tárolására.²

A hadsereg anyagi megalapozásának munkái nagyobb lendületet akkor kaptak, amikor 1945. január 19-i szervezési intézkedés alapján megalakult a Honvédelmi Minisztérium és anyagi csoportja, alárendeltségében:

- a./ hadbiztosi alcsoport /költségvetés, ruha- és ételmezési ügyek/;
- b./ hadmérnöki alcsoport /hadiipar, fegyver, lőszer, gépkocsi és üzemanyag ügyek/;
- c./ orvosi alcsoport /egészségügy, állategészségügy/;
- d./ egyéb anyagi alcsoport /vonat-, műszaki-, híradóanyag és irodafelszerelés/.³

A Hadmérnöki alcsoportnál, a megalakulásnál a fegyverzeti ügyeket érintően az alábbi beosztások voltak:

Fegyver- és lőszer előadó: Feyer Frigyes őrnagy,

Tüzér lőszer főelőadó: Dezsény Miklós százados,

Tüzér és fegyver előadó: Rodos István t. tü. hadnagy,

Lőszer tiszt: Kavasch Jenő t. zászlós.

Lőszer tiszt: Csendes Albert t. zászlós.

A fegyverzeti ügyekkel foglalkozott még az Elnökségnél, Literáty Ervin ezredes, mint fegyverzetügyi előadó.⁴

A fegyverzeti anyagok meghatározása alatt 1945–1949. időszakban a hadsereg felszerelésébe tartozó következő eszközöket és anyagokat értették:

- gyalogsági fegyverek;
- páncéltörő és tábori tüzérség lövegek;

²HL MN – KGY A II/F - 4: Összefoglaló az MN FVTSZF-ség alárendeltségében tartozó lőszerraktárak történetéről.

³ Dr. Móricz Lajos, dr. Ligeti Rudolf: A Magyar Honvédség Vezérkarának előtörténete. Honvédelem, 1984/7. szám-

⁴ HL MN – KGY A II/B – 32/a: Összefoglaló a fegyver szolgálat fejlődéséről és tevékenységéről az 1945. jan-tól 1949. 8. 1.-ig terjedő időszakban.

- légvédelmi tüzérség lövegeit 1946 után;
- mindezen fegyverek, lövegek lőszerait;
- a lőszerak szerelési elemeit és robbanó anyagait;
- az egyéni felszerelésbe tartozó optikai eszközöket;
- a tábori tüzérség alkalmazásához szükséges optikai és egyéb felszereléseket, eszközöket;
- a fenti anyagok javításához szükséges felszereléseket, alkatrészeket, stb.;
- a fenti felszerelések karbantartásához szükséges anyagokat.⁵

A jóváhagyott szervezési intézkedéseknek megfelelően az új hadosztályok hadrendjében az anyagi szolgálat felépítése, az ellátás rendszere a háború előttihez képest alig változott. A csapatok fegyver, lőszer, tüzérségi és optikai anyagellátását a hadosztály törzsbe szervezett fegyverzeti és lőszertiszt irányította és szervezte.

Az új hadsereg szervezésénél – számolva a személyi állomány feltöltésénél, a fegyverzet és más hadianyagellátásban meglévő nehézségekkel – kissé háttérbe szorítva a korszerű szervezési elveket, viszonylag szerény hadrendet alakítottak ki. Ennek megfelelően a következő fegyverzet szerepelt a hadosztályok állománytáblájában:

- puska	5 280 db
- géppisztoly	3 469 db
- pisztoly	1 481 db
- golyószóró	355 db
- géppuska	108 db
- könnyű aknavető	36 db
- nehéz aknavető	24 db
- páncéltörő ágyú	24 db
- tábori löveg	24 db
- légvédelmi ágyú	6 db

A nem kis feladatot jelentő fegyverek előteremtésére kifejtett erőfeszítések többirányúak voltak.⁶

A megalakuló kerületi parancsnokságok, bevonulási központok, a szervezendő csapatok feladatai között megszabták a körzetükben lévő tanyákon, falvakban, városokban, az elhagyott katonai objektumokban felkutatni és begyűjteni a hadi és hadfelszerelési anyagokat, mindenek előtt a fegyvereket és lőszereket.

⁵ HL MN – KGY A II/B – 32: A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálat története.

⁶ Dr. Csabai Károly, dr. Móricz Lajos: Tények és adatok az 1945. és 1955. közötti évek magyar hadtörténetéhez. Hadtudomány, 1991/2. szám.

A végzett munkáról számol be a 7. kerület parancsnoka 1945. április 6-i helyzetjelentésében: "A fegyverzet gyűjtése folyamatban van. A már kijavított fegyvereket a hadosztály alakulatainak adatták át. Sok rossz állapotban lévő fegyverzet kerül elő. Ezeket a fegyvermesteri műhelyekben javítják."⁷

A Magyar Honvédség 20 féle magyar és német eredetű lövészfegyvert és 15 féle tüzérségi eszközt használt. A lövészfegyverekhez 325 fajta lőszer volt rendszeresítve. Ezért a begyűjtött fegyverek és löszerek nagyon sokfélék voltak, nehezítve a csapatok ellátását.⁸

1945. március folyamán jelentős megrendeléseket adtak a fegyver- és lőszergyártással foglalkozó gyárak részére, a MÁVAG, GAMMA, MOM, DANUVIA, a Csepelen lévő gyárak is kaptak feladatokat 132 db különböző löveg, 30 db lövegirányzék, 350 db tájoló és 350 távcső biztosítására. A háború végéig azonban gyártás nem volt, mivel az üzemek nem tudtak működni a háborús rombolások miatt.⁹

A fegyverzet begyűjtéssel történő biztosítása nem eredményezhetett teljes megoldást. Ezért a kormány a Szovjetunióhoz fordult segítségért. A szovjet kormányhoz 1945. február 4-én intézett kérésben az alábbiak olvashatók: "Miután a magyar hadiipar csak hónapok múlva képes a felállítandó honvédséget fegyverzettel és lőszerrel ellátni, kéri a kormány a Szovjet Kormányt, hogy az első négy hadosztály felszereléséhez szükséges fegyverzeti és ruházati felszerelést, gépkocsi és vonatanyagot, lovakat, továbbá két hadtest részére legszükségesebb repülő anyagokat rendelkezésére bocsátani szíveskedjék. Tisztelettel közli a kormány, hogy egyidejűleg intézkedett az ipar helyreállítására, továbbá arra vonatkozólag, hogy az országban mindennemű, a hadsereg felállításához szükséges anyag, illetve hadfelszerelési cikk és felszerelés összegyűjtessék."¹⁰

A kormány által kért első anyagi szükséglet jegyzéke többek között a következő tételeket tartalmazta:

- gyalogsági fegyver /+optikai anyag és lőszer/	73 500 db
- ágyú és tarack	980 db
- aknavető	650 db
- harckocsi	300 db
- tüzérségi vontató	640 db

Más forrásban ezen adatok a következők: "Az átiratban négy korszerűen felszerelt hadosztályhoz kértek embert és felszerelést, egyebek között 15 ezer lovat, 650 db különböző űrméretű aknavetőt, 110 db légvédelmi eszközt, 400 db páncéltörő ágyút, 470 db tarackot, 140 db harckocsit, 1100 db személygépkocsit, 3380 db tehergépkocsit, 173 db repülőgépet és 100 ezer főre elegendő ruházatot és más

⁷ Nagy – dr. Pisztrai – Tóth – dr. Zimonyi: A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története. Zrínyi Katonai Kiadó és MN Hadtápfőnökség. Budapest, 1984.

⁸ Baranyi József: A Magyar Néphadsereg fegyverzeti eszközeinek technikai fejlődése (színvonal) 1945 – 1980 között. Kézirat, a szerző birtokában.

⁹ HL MN – KGY A II/B – 32/a

¹⁰ Nagy – dr. Pisztrai – Tóth – dr. Zimonyi: i. m. – 559. oldal

szükséges eszközöket." ¹¹

A hadsereg fegyverzeti felszerelését a kormány szintű tárgyalások eredményeként erre a célra megalakult szovjet-magyar katonai bizottság gyorsította meg.

1945. március 16-án kezdték meg a magyar és német fegyverek átvételét a kőbányai vasúti pályaudvaron települt szovjet zsákmányraktárból. Az átvétellel egyidőben gondoskodtak azok javításáról is, így a pusokák, golyószórók, géppusokák javítására az óragyár Angol utcai üzemét jelölték ki, a lövegeket a szovjet tábori tüzérségi javítóműhely hozta rendbe Budán. Nemsokára bekapcsolódott a javítási munkákba a Danuvia Fegyver- és Lőszergyár is. ¹²

A honvéd kerületi parancsnokságok is hoztak létre fegyver- és tüzérjavító műhelyeket, legelsőként az 1. kerületi parancsnokságét, ami a Timót utcai 6. szám alatti régi tüzérszertárban kezdte meg munkáját. ¹³

Az így átvett és kijavított fegyverekkel március-áprilisban történt meg a 6. és 1. hadosztályok ellátása. Március 23-án a 6. hadosztály az alábbi fegyvereket kapta: 363 db magyar és 3037 db német puska, 125 db magyar és 32 db német golyószóró, 46 db magyar géppuska, 15 db magyar 120 mm-es aknavető, 4 db magyar és 32 db német 81 mm-es aknavető, 10 db 76 mm-es német páncéltörő ágyú. Április 9-én az 1. hadosztály a következő fegyvereket kapta: 4736 db puska, 274 db golyószóró, 5 db 10,5 cm-es tábori löveg, 36 db 81 mm-es aknavető, 9 db 120 mm-es aknavető. ¹⁴

Az átvett fegyverzet ellenére a 6. hadosztálynál március végén az elrendelt anyagok 60 százaléka még hiányzott. Tüzérségi lövegek nem érkeztek, az aknavetőket és páncéltörő ágyúkat pedig irányzék és lőszer nélkül kapták. Műszaki és híradó anyagot nem szállítottak, gépkocsi pedig csak néhány volt.

Az 1. hadosztálynál április 23-án többek között a fegyverek közül hiányzott még 3440 géppisztoly, 79 golyószóró, 14 géppuska, 15 nehéz aknavető, 5 páncéltörő ágyú, 18 tüzérségi löveg, 6 légvédelmi ágyú. A hadosztály a rendszeresített gépkocsi-szállítótér 10 százalékaival sem rendelkezett. ¹⁵

A feltöltés negyedik forrása volt a különböző alakulatok és fegyveres csoportok (például Budai Önkéntes Ezred, partizánok stb.) által hozott fegyverek. Azonban ez sem volt jelentős, például a Budai Önkéntes Ezredtől 254 db pusokát, 13 géppisztolyt, 2 db golyószórót és 80 pisztolyt vettek át.

Április 16-án fejeződött be a kijavított fegyverek utolsó tételeinek átadása. A javítási munka azonban anyaghiány miatt nem járt teljes sikerrel, például az aknavetők és lövegek egy részénél az irányzékot csak később tudták pótolni.

¹¹ Szántó Mihály: Néphadseregünk megszervezése – szakirodalmunkban. Honvédelem, 1984/4. szám

¹² HL MN – KGY A II/F – 3: Az MN Fegyverzeti Szolgálatfőnökség közvetlen alárendeltjeinek történeti összefoglalása.

¹³ Nagy – dr. Pisztrai – Tóth – dr. Zimonyi: i. m.

¹⁴ Mucs Sándor – Zágonyi Ernő: A Magyar Néphadsereg története. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984.

¹⁵ Dr. Balló István: Ötven éve alakult meg a Magyar (Demokratikus) honvédség. Új Honvédségi Szemle, 1995/6. szám.

A csapatok lőszerellátására megalakultak a hadosztály lőszerkezelő oszlopok, melyek felkészültek a lőszer fogadására.¹⁶

A csapatok fegyverrel és lőszerrel történő feltöltése még a hadműveleti területen is folytatódott. Így ír erről az egyik visszaemlékező: *"Hoztak különféle optikai anyagokat is: távcsöveket, tájolókat, felderítő műszereket ... A gyalogsági fegyverek minőségi javítása érdekében megtörtént a hadosztályoknál lévő Mauser rendszerű puskák és golyószórók kicserélése peremes lőszerhez való fegyverekre. A csapatok fegyvereikhez megfelelő lőszerellátást kaptak, megkezdődött a fegyverek belövése."*¹⁷

A magyar hadosztályok miközben készültek a bevetésre, elhelyezési körleteikben összegyűjtötték az elhagyott fegyvereket és lőszeret.¹⁸

A két hadosztály felszerelése és hadműveleti területre irányítása mellett, fontos feladat volt a határőrizet megszervezése is. A Honvédelmi Minisztérium 1945. február 22-én kiadott intézkedése alapján kezdődött meg a határőrség megszervezése.¹⁹ Ez a feladat is sok gonddal járt a megfelelő fegyverzet hiánya miatt.

*"A fegyverzet és a határszolgálat ellátásához egyéb technikai ellátottság tekintetében a helyzet ugyancsak siralmas volt. A 7. kerületi parancsnokság jelentéséből kitűnik, hogy fegyverzetük amellet, hogy hiányos, nagyon vegyes és kéri annak az egységesítését. A 2. kerületi parancsnokság 1945. júliusi jelentésében arról panaszkodik, hogy csupán puskával van megfelelően ellátva, pisztoly, golyószóró, géppisztoly és géppuska teljesen hiányzik. A 3. kerületnél a június hónapban végrehajtott szemlérről készült feljegyzés is azt állapítja meg, hogy a "fegyverzet még nincs meg mindenütt." A 7. kerület parancsnokság augusztusban azt jelentette, hogy pisztolyból még mindig majdnem teljes a hiány és az előírt 228 db géppisztolyból is csak 28 db van. A fegyverzethiány a későbbiek folyamán ugyan csökkent, de még 1946. nyarán is puskából 1740 db, pisztolyból, pedig 935 db volt a hiány."*²⁰

A háború befejezése után a hadműveleti területen lévő csapatok hazatértek és megkezdődött a hadsereg létszámcsökkentése. A hadsereg is része lett a hatalomért folytatott harcnak. A politikai érdekek kezdetben nem tartották szükségesnek a hadseregfejlesztést.

A Honvédelmi Minisztérium Budapestre költözésével az anyagi csoportfőnök Vörös Gyula vk. alezredes lett. A hadmérnöki alcsoporton belül a fegyver- és lőszerbiztosítás kérdéseivel a Tüzér, fegyver és lőszer osztály foglalkozott, amelynek vezetője pár napig Gergelyffy Imre ezredes, majd pedig Virág László ezredes lett. Az osztály két alosztályból – tüzér, fegyver és lőszer alosztály (vezetője: Bally Sándor alezredes), anyagi és kezelő alosztály (vezetője: Horváth István psz. kv. ezredes) –

¹⁶ Nagy – dr. Pisztrai – Tóth – dr. Zimonyi: i. m.

¹⁷ Nagy – dr. Pisztrai – Tóth – dr. Zimonyi: i. m. – 582. oldal

¹⁸ Nagy László: Egy ezredév Magyarország hadtörténelméből. Magyar Honvédség Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, 1994.

¹⁹ Dr. Csabai Károly, dr. Móricz Lajos: i. m.

²⁰ Mucs Sándor – Zágonyi Ernő: i. m. – 119. oldal

állt.²¹

Az osztály névsora 1945. 06. 22. és 1945. 08. 01. között készült kimutatások szerint a következőképpen alakult:

Osztályvezető:	Virágh László ezredes,
Tüzér, fegyver előadó:	Bocsor Pál alezredes,
Löveg, tüzér előadó:	Bally Sándor alezredes,
Gyalogsági előadó:	Hertelendy Jenő őrnagy,
Tüzér előadó:	Dr. Gáthy József százados,
Tüzér előadó:	Dr. Téglássy Géza százados,
Gyújtó ov. (!):	Horváth Zoltán százados,
Anyagi előadó:	Maczkó Balogh Dezső százados,
Optikai előadó:	Szentgyörgyi József százados,
Hadfelszerelési előadó:	Árpády Zoltán főhadnagy (majd százados),
Lgv. hadf. előadó:	Jakabfy Gyula főhadnagy,
Anyagi előadó:	Dr. Uhlyarik Béla főhadnagy,
Anyagi előadó:	Kovács Sándor főhadnagy, majd Somfay József főhadnagy 1945. 07. 07.-től,
Anyagi előadó:	Zsin Antal főhadnagy,
Anyagi előadó:	Huszti Ferenc hadnagy (majd főhadnagy),
Lőszer anyagi előadó:	Nagy Kálmán hadnagy,
Anyagi előadó:	Zentai Dezső alhadnagy (majd hadnagy),
Anyagi előadó:	Rabovszki József alhadnagy,
Anyagi előadó:	Erdődi István alhadnagy,
Anyagi előadó:	Bodrogvölgyi József alhadnagy,
Tüzér optikai előadó:	Gergelyffy Imre ezredes 1945. 07. 07.-től,
Fv. átvételi biz. vez:	Hazslinszky László alezredes 1945. 07. 07.-től,

²¹ HL MN – KGY A II/B – 32/b: A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálatfőnökség rövid története 1948 – 1980. közötti időszak.

Fv. átvételi biz. vez: Nyeste István százados 1945. 07. 07.-től,
Ag. gyűj ao. tolmács: Tóth Kálmán hadnagy 1945. 07. 07.-től,
Tűzszerész: Hegedűs Zoltán hadnagy 1945. 07. 07.-fől,
Gyal. fegyver előadó: Szakmáry Béla főhadnagy 1945. 07. 07.-től,
Utász előadó: Cserneczki Gyula őrnagy, majd
Szabó Sándor százados 1945. 08. 01.-től.²²

A Tüzér fegyver műhelyek felállítása hosszas kérések, intézkedések sorozata útján realizálódott. A Tüzér Szertár létrejöttének szorgalmazása idején – mivel az késett – az „Első Magyar Ipari Munkaközösség” (volt Schmáll féle tüzér javító műhely, Hajmáskér²³) létrehozása próbálta megoldani a fegyverzet technikai biztosítás problémáját. Schmáll kérte visszavételét a hadseregbe, de kérése nem teljesült.²⁴

Az első technikai biztosító szervezet végül is több kérés után (SZEB felé) 1945. 04. 13.-val jött létre a Budapest, Timót utca 6. szám alatt.²⁵ Más forrás szerint ez a szervezet 1945. 10. 10.-én jött létre a Műszaki Hadosztály keretében, 4 tiszt és 12 polgári alkalmazott létszámmal.²⁶ A létszám többször változott.

A HM. Eln. 22812/1945. számú rendelet szerint a megalakított Tüzér fegyver javítóműhely állománya a következő volt:

Műhelyparancsnok	1 fő,
Beosztott szertiszt	1 fő,
Kovács műmester	1 fő,
Bognár mester	1 fő,
Szijasztó mester	1 fő,
Lakatos mester	1 fő,
Optika és műszer mester	1 fő,
Fegyver mester	2 fő,
Kovács	4 fő,

²² HL MN – KGY A II/B – 32/a

²³ A fegyverzeti eszközök javítását 1945-ig a csapatoknál lévő mesterek, valamint a különféle központi szervek végezték. Többek között a tüzérségi anyagok javítását a „Schmáll” gépjavitó műhely, amely 1922-ben 40 fő szakemberrel, 6 szerszámgéppel, 1932-ben pedig, 280 fő szakemberrel és 76 szerszámgéppel rendelkezett.

²⁴ HL MN – KGY A IV/A – 2: Összefoglaló a fegyverzeti biztosítás fejlődéséről 1945. 01. 01.-től 1980. 12. 31.-ig.

²⁵ HL MN – KGY A IV/A – 2.

²⁶ HL MN – KGY A II/B – 32.

Bognár	2 fő,
Műszerész	1 fő,
Lakatos	4 fő,
Asztalos	2 fő,
Írnok	1 fő. ²⁷

Az augusztus 1-i jelentés szerint az alapvető fegyverzet helyzete a két gyalog hadosztálynál és a hét kerületi parancsnokságnál a következő volt:

	Kell	Van
Pisztoly	13466	2217
Puska	15088	18952
Golyószóró, géppuska	978	1232
Aknavető	120	123
Páncéltörő ágyú	48	54
Tábori ágyú	48	17
Légvédelmi ágyú	12	3 ²⁸

Tovább folytatódott a fegyverek és lőszeresek összegyűjtése. A feladat szervezése mellett a Honvédelmi Minisztérium is közvetlenül részt vett e munkában. E tevékenységről így számol be Bály Sándor ny. vezérőrnagy: *„Amikor a kormány felköltözött Pestre, akkor a fegyver és lőszer osztály vezetésével bíztak meg. Feladatuk volt az országban feltehetően fegyverek és felszerelési anyagoknak a begyűjtése. E célból a ló- és állategészségügyi osztály, a gépkocsi és híradó osztály együttműködésében anyaggyűjtő különítmények mentek széjjel és a begyűjtött anyagokat az akkor már felállított tüzér és fegyverszertárba szállították be.”*²⁹

A háború befejezése után egyre égetőbb probléma lett a leszerelések és a folytatódó anyaggyűjtések következtében szaporodó és központi készletbe kerülő anyagok válogatásából, javításából, karbantartásából, tárolásából, szétszereléséből adódó feladatok megoldása.

1946. januárban az alábbi központi lőszerraktárak voltak a Vöröshadsereg kezelésében:

1. sz. központi lőszerraktár: Csepel,

²⁷ HL MN – KGY A IV/A – 2.

²⁸ HL MN – KGY A IV/B – 2: A Magyar Néphadsereg fegyverzeti eszközei fejlődés történetének áttekintése 1945-től 1980-ig.

²⁹ Nagy – dr. Pisztrai – Tóth – dr. Zimonyi: i. m. – 562. oldal.

- 2. sz. központi lőszerraktár: Hajmáskér,
- 3. sz. központi lőszerraktár: Örkénytábor,
- 4. sz. központi lőszerraktár: Törökbálint,
- 6. sz. központi lőszerraktár: Nagykőrös,
- 7. sz. központi lőszerraktár: Devecser,
- 8. sz. központi lőszerraktár: Tapolca,
- 16. sz. központi lőszerraktár: Lovasberény,
- 18. sz. központi lőszerraktár: Feldebrő,
- 52. sz. bomba és lőszerraktár: Harsány,
- 54. sz. bomba és lőszerraktár: Nógrád.

A HM fegyver osztály, felmérés céljából szemrevételezte a központi lőszerraktárakat és a következőket állapította meg:

- a Vöröshadsereg által használt raktárakat csak kívülről szemlítették meg;
- a pusztavacsi 9. számú és a nagynémetegyházi 13. számú központi lőszerraktár teljesen megsemmisült;
- a többi lőszerraktár épületei és egyéb felszerelései a lakosság rongálása miatt 30 – 70%-os kárt szenvedtek. A kártétel nagysága raktáranként elérte a 2 – 5000 dollárt (több billió pengőt).

A HM Fegyver osztály a 22 központi lőszerraktár közül, a szervezési tervnek megfelelően 5 központi raktárt, az 1., 2., 3., 4. és 24. számúakat feltétlenül megtartani szándékozott, további 5 központi lőszerraktár – 5., 6., 7., 12. és 18. számú – fenntartására tett javaslatot.³⁰

A Honvédelmi Minisztériumban 1946. március 01-vel az Anyagi Főnökség a Felszerelési Csoportfőnökségből és a Gazdasági-Közigazgatási Csoportfőnökségből állt. A Felszerelési Csoportfőnökség a következő osztályokkal rendelkezett:

- Fegyver osztály;
- Ló, vonat és állategészségügyi osztály;
- Gépkocsi és üzemanyag osztály;
- Orvosi osztály.³¹

³⁰ HL MN – KGY A II/F – 4.

³¹ Csendes László, Gellér Tibor: Háborútól a forradalomig. Adatok a magyar hadsereg történetéből. 1945 – 1956. Magyar Honvédség Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, 1994.

A Fegyver osztály vezetője Bály Sándor ezredes (később vezérőrnagy) lett.³²

A lőszerrel, robbanóanyagokkal való ellátást és a tárolási munkákat akadályozta a lőszerraktár hiány. A különböző gyűjtőhelyek nem voltak alkalmasak a lőszerrel végzendő munkára és tárolásra. A szovjet hadsereg alakulatai a volt központi lőszerraktárak közül a magyar hatóságoknak átadták az 1. számú lőszerraktár, Csepel és a 4. számú lőszerraktár, Törökbálint (csak a felszíni épületek) raktárak anyagait, őrzését, amelyet az első időben polgári őrséggel szerveztek meg.³³

Nem segítette elő a tervszerű távlati munkát, hogy a honvédség leépítése kapcsán megkezdődött, vagy intenzívebbé vált a volt honvédségi épületek, gépek stb. értékesítése, így a volt Timót utcai Tüzér Szertár gép, sin és talpfa anyagainak eladása a HM 421275/ép. elh. – 1946 és a 420206/mű. t. száll. – 1946 ügyiratok alapján. Az anyagok elszállítását Bály Sándor ezredes a Fegyverzeti osztály részéről 1946. június 26-án leállította.³⁴

Ugyanebben az időben folyt az év elején a Szovjet Hadsereg által a Kerület Parancsnokságoknak átadott (visszaadott) volt lőszerraktárak eladása a MERIDIÁN RT útján, holott már folyni kellett a honvédség fejlesztésével foglalkozó munkának, melynek eredményeként a honvédség részére 10–12 központi lőszerraktár szükséglettel számoltak.³⁵

A HM 24000/Eln. szerv. 1946. aug. 10. számú intézkedéssel a Fegyverzeti osztály létszáma 35 fő lett (fegyverjavító műhely nélkül). Megalakult:

- a Honvéd Tüzér és Fegyver Szertár:

Létszáma: 92 fő,

Parancsnok: Nagy Kálmán főhadnagy,

Telephely: Budapest, IX. Forinyák u. 2.

- az 1. számú honvéd lőszerraktár (1946. X. 1.-el)

Létszám: 27 fő,

Megbízott parancsnok: Jakabffy Gyula főhadnagy.³⁶ Ez volt 4. számú központi lőszerraktár. A földalatti tárolóhelyek továbbra is a Vöröshadsereg felügyelete alatt maradtak.

A megalakult szervezetek jelentős munkát végeztek az összegyűjtött fegyverek és lőszer osztályozása, javítása, hatástalanítása és raktározáshoz való előkészítése területén. Példa erre a „Magyar Nemzet” című napilap 1947. április 29.-i számában megjelent tudósítás:

³² HL MN – KGY A II/B – 32/b: A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálatfőnökség rövid története. 1948 – 1980. közötti időszak.

³³ HL MN – KGY A II/B – 32.

³⁴ HL MN – KGY A II/B – 32.

³⁵ HL MN – KGY A II/B – 32.

³⁶ HL MN – KGY A II/B – 32.

„Miniszteri elismerés a tüzér- és fegyverszertár munkásainak.

A demokratikus honvédség alakulatai közül, a felszabadulás utáni nehéz viszonyok között – a műszaki csapatok mellett – a tüzér- és fegyverszertár munkásai és vezetői BÁLLY SÁNDOR vezérőrnagy irányításával – fáradságot nem ismerő szorgalommal és a legnagyobb erőfeszítéssel szolgálták a honvédség felszerelési ügyét. Romokból és roncsokból alakították újjá és adták át – kiképzés céljából a csapatosteknek a különböző felszerelési eszközöket és műszaki anyagokat. (Lövegek, aknavetők, szögmérők és egyéb műszerek.) Az átadásnál megjelent DINNYÉS LAJOS honvédelmi miniszter is, aki beszédben köszönte meg a szertár munkásainak, tisztjeinek és beosztottjainak az újjáépítés során végzett teljesítményüket és napiparancsban is kifejezte legteljesebb elismerését.³⁷

A csapatoknál felmerülő javítási igényeket a fegyver műmesterek elégtették ki a hadosztálynál, illetve a Kerület Parancsnokságoknál szervezett műhelyekben. Ezek a műhelyek igen kis létszámmal működtek, az összegyűjtött fegyverekből kitermelt, vagy a régi készletekből megmaradt alkatrészeket használták fel a régi műhelyfelszerelések segítségével.

A fegyverzeti anyagokkal kapcsolatos munkák szakszerű végzése szükségessé tette a szakember-utánpótlás rendezését. Ennek első lépése, hogy 1946. október 01-én 2 éves tanfolyam kezdődött fegyver-, tüzér műmester és tűzszerész szakon 64 fővel (fegyvermester 28 fő, tüzér műmester 16 fő és tűzszerész 20 fő).³⁸

Az 1946. november 29-én megtartott Anyagi Főcsoportfőnöki értekezleten elvi döntés született, hogy a várható 70000 fős létsámhoz viszonyítva fokozatos fejlődéssel 10–12 központi lőszerraktár megalakítására lesz szükség. Az értekezleten döntöttek az Etyek 11. számú és a Pusztapótharaszti 12. számú központi lőszerraktár 20 évre történő bérbeadásáról.³⁹

A hadsereg fegyverzeti ellátása 1945. júniustól 1948-ig lényegében stagnált, új eszköz ellátás nem történt. Az alakulatok felszerelése csak azzal javult, hogy az átszervezésekkel járó létszámcsökkentések során végrehajtott anyagösszevonások minimális lehetőséget biztosítottak a fegyverek cseréjére. Összességében a fegyverzet minősége alulmaradt a kor színvonalán.

Az 1947. május 1-ei jelentés szerint a Magyar Honvédség alapvető fegyverzetének helyzete a következő volt:

	Kell	Van
Pisztoly, géppisztoly	4970	2164
Puska	7497	17924
Golyószóró, géppuska	148	1806

³⁷ HL MN – KGY C277: Bálly Sándor nyá. vezérőrnagy visszaemlékezése.

³⁸ HL MN – KGY A IV/A – 2.

³⁹ HL MN – KGY A II/F – 4.

Aknavető	28	188
Páncéltörő ágyú	14	58
Tábori ágyú	8	19
Légvédelmi ágyú	0	3 ⁴⁰

Ez a folyamat a tüzérségnél a következőképpen jelentkezett: "A tüzérségi eszközök vegyesek voltak, különböző típusokból (szovjet, magyar és német) tevődtek össze. Ez maga után vonta, hogy többféle űrmérettel rendelkeztek."

Az Elnökség 150000/Eln. 1947. számú rendelet 69. számú melléklete szerint a hadsereg tulajdonában 1947. őszén az alábbi mennyiségű tüzérségi eszköz volt:⁴¹

TÜZÉRSÉGI ESZKÖZÖK MENNYISÉGE (1947. ősz)

1. sz. táblázat

Eszközök helye	Tábori löveg	Aknavető		Páncéltörő löveg	Légvédelmi löveg	Összesen
		Könnyű	Közepes			
Gyalogos honoknál	14	48	4	14	2	82
Kossuth Akadémia	6	6	4	8	2	26
Összesen:	20	54	8	22	4	108

A volt 7. számú központi lőszerraktár 1947. júliusában került a Magyar Honvédség felügyelete alá, miután a Devecser község előljárósága értesítette a Honvédelmi Minisztériumot, hogy a „megszálló orosz csapatok a raktárt kiürítették” és a birtokba vételre intézkedést kért. A HM részéről intézkedés történt a pécsi 2. Kerület Parancsnokság felé, hogy az őrzésről gondosodjon. Itt alakult meg 1949. év folyamán a második lőszerraktár.⁴²

A volt Szövetséges Társult Hatalmak Párizsban 1947. február 10-én írták alá Magyarországgal a békeszerződést. A magyar Országgyűlés a békeszerződést 1947. július 25-én iktatta törvénybe (1947. évi XVIII. tc.). A törvény szeptember 15-vel lépett hatályba. Az életbelépéssel megszűnt a fegyverszüneti állapot, az ország

⁴⁰ HL MN – KGY A IV/B – 2.

⁴¹ Szanati József: A magyar tüzérség 1945. és 1980 között. Új Honvédségi Szemle, 1994/1. szám.

⁴² HL MN – KGY A II/F – 4.

jogilag visszanyerte függetlenségét.

Magyarország a békeszerződés III. rész 12. cikke (katonai és légügyi rendelkezések) szerint 65000 főnyi szárazföldi hadsereget és 5000 főnyi (90 repülőgéppel rendelkező) légi haderőt tarthatott.⁴³

"Az 1947-ben kidolgozott 4 éves hadseregfejlesztési terv szerint a békeszerződésben engedélyezett 70 ezer fős haderő 1948. és 1951. között alakul ki úgy, hogy a létszám 1948-ban 20 ezerre, 1949-ben 45 ezerre, 1950-ben 60 ezerre, 1951-ben, pedig 70 ezerre emelkedik. A fejlesztés végrehajtásához, pedig 1800-2000 leszerelt tiszt vehető a tényleges állományba. A haderő a vezérkari főnök vezetése alatt 4 hadtestből /hadtestenként 2-2 dandárból és közvetlen alakulatokból/, 16 határőrszázalóaljból, 73 iskola és 150 harci géppel rendelkező légi erőből, valamint légvédelmi, műszaki, híradó- és ellátószervekből fog állni." - olvasható dr. Csabai Károly, dr. Móricz Lajos tanulmányában.

A hadrend fegyverzeti és felszerelési szükségleteit a következő képen határozták meg (db): 10000 puska, 7000 pisztoly, 40000 géppisztoly, 1000 golyószóró, 500 géppuska, 250 könnyű aknavető, 150 nehéz aknavető, 500 géppágyú, 160 közepes harckocsi, 80 nehéz harckocsi, 350 rohamlöveg, 332 tarack, 90 légvédelmi ágyú, 1500 motorkerékpár, 800 személygépkocsi, 2500 3 t tehergépkocsi, 1000 5 t tehergépkocsi.

Az együttműködés, valamint a korszerű kiképzés biztosítására a vezérkari, a hadműszaki, a hivatásos és tartalékos tiszti képzés, a csapat- és seregest gyakorlatok végrehajtását tervezték.⁴⁴

A négyéves hadsereg fejlesztési terv kidolgozásánál a 2. mellékletben szereplő fegyver és lőszer árakkal terveztek.⁴⁵

A Minisztertanács a módosított hadsereg-fejlesztési előterjesztést május 8-i ülésén megvitatta és elvi hozzájárulását adta a honvédség katonai létszámának 3000 fővel való felemeléséhez. Több új szervezet felállítása kezdődött meg, így a Katonai Műszaki Intézet és a Katonai Átvételi Intézet.

A politikai életben 1947. őszén beállt változás a hadseregfejlesztés gyorsítását eredményezte. A hadsereg vezető beosztásainak túlnyomó többségét ekkor már a kommunista párt tagjai töltötték be. Az 1946. tavaszán létrehozott Katonai Bizottság keretében a hadsereg kizárólagos kommunista irányítását igyekeztek megvalósítani.⁴⁶ A Fegyver Osztály vezetését Bocsor Pál ezredes vette át.⁴⁷

A kidolgozott négyéves hadseregfejlesztési terv az eredeti elképzelések szerint azonban nem realizálódott, mivel már ebben az időszakban felmerült, hogy a hároméves népgazdasági terv befejezése előtt ki kell dolgozni az első ötéves

⁴³ Dr. Csabai Károly, dr. Móricz Lajos: i. m.

⁴⁴ Dr. Okváth Imre: A hadseregfejlesztés kezdete Magyarországon 1947 – 1949. Hadtörténelmi Közlemények, 1992/3. szám.

⁴⁵ HL VIII. 1. HM Honv. Felügyelője 1946 – 1948. 842. d.

⁴⁶ Dr. Okváth Imre: Hadseregfejlesztési elképzelések és a hadiipar kiépítésének megkezdése, 1947 – 1948. Hadtörténelmi Közlemények, 1994/3. szám.

⁴⁷ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

népgazdasági tervet, és ezzel összhangban a hadsereg fejlesztésére is 5 éves tervet kell készíteni.⁴⁸

2. A Szovjet – Magyar Barátsági Együttműködési és Kölcsönös Segélynyújtási Szerződés hatása a fegyverzeti ellátottságra

A hadsereg fejlesztésének anyagi és kiképzési elősegítése érdekében 1948 februárjában tárgyalások kezdődtek Magyarország és a Szovjetunió között. Ennek eredményeképpen 1948. február 10-én Szovjet – Magyar Barátsági Együttműködési és Kölcsönös Segélynyújtási Szerződést írtak alá. A Szovjetunió vállalta, hogy a Magyar Honvédség számára 9,5 millió dollár (110 millió forint) értékben átad fegyverzeti felszerelést, illetve megfelelő dokumentációt a hazai gyártás megindításához.⁴⁹

A két kormány közötti hadianyag szállítási egyezmény megkötésére 1948. július 02-án került sor Moszkvában. Ebben a Szovjetunió kormánya vállalta, hogy – 1948 folyamán – a következő fegyverzeti és haditechnikai anyagot szállítja Magyarországnak (db):

- puska	17000
- pisztoly	10000
- géppisztoly	5000
- golyószóró	750
- géppuska	340
- aknavetők	160
- 76 mm-es löveg	72
- 122 mm-es tarack	36
- 57 mm-es géppágyú	24
- 85 mm-es légvédelmi géppágyú	24
- T-34 harckocsi	31
- 76 mm-es rohamlöveg	16
- iskola-repülőgép	18

Ezen kívül 3 teljes lőszer-javadalmazást (1 javadalmazás általában 9-10 napra elegendő lőszerrel jelentett) a felsorolt eszközökhöz. A magyar kormánynak a 110 millió forintos hitelt tíz év alatt, 1949. január 1-jei kezdettel, áruszállítások formájában kellett visszafizetni.⁵⁰

Az átadás – átvételek viszonylag ütemesen folytak, ezt bizonyítja a 3. számú mellékletben található átadás – átvételi jegyzőkönyv. Igaz, a jegyzőkönyvben

⁴⁸ HL MN – KGY A II/B – 8. A Magyar Néphadsereg Vezérkara Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség története.

⁴⁹ HL MN – KGY A II/B – 32.

⁵⁰ Dr. Okváth Imre: I. m.

szereplő mennyiségek nem mindenben egyeznek az Egyezményben szereplő számokkal.

A szerződésben foglalt mennyiség a honvédség első évi szükségleteit csak golyószóróból, géppuskákból, valamint T-34 harckocsikból fedezte, minden egyéb másból hiány mutatkozott. Ennek megszüntetésére a honvédség vezetői pótigénylést nyújtottak át a szovjet kormány részére, mintegy 258 millió forint értékben.⁵¹ Az erre vonatkozó szerződést 1949. július 8.-án írták alá. Idézet a szerződésből:

„1. cikkely

A Szovjetunió Kormánya hajlandó a Magyar Köztársaság Kormányának 1949. év folyamán fegyverzetet és haditechnikai felszerelést szállítani hitelben, 118 millió rubel összegben, franko-vagon vasútállomás a szovjet-magyar határon, a jelen Egyezményhez csatolt (1. sz. melléklet) felsorolás szerinti mennyiségben és áron.

2. cikkely

A Szovjetunió Kormánya hajlandó, a Magyar Köztársaság Kormányának kérésére, technikai segítséget nyújtani a jelen Egyezményhez csatolt (2. sz. melléklet) felsorolás szerinti fegyverzet, lőszer és műszerek szovjet mintái gyártásának megszervezésében, a Magyar Köztársaság Kormánya részére gyártási szabadalmak rendelkezésre bocsájtása, szovjet mintapéldányok szállítása és szovjet szakemberek Magyarországra való küldése útján.

A gyártási szabadalmak használata térítés nélkül áll a Magyar Köztársaság Kormánya rendelkezésére, a dokumentáció elkészítésével kapcsolatos tényleges kiadások megtérítése ellenében. Az említett szovjet minták szállításának, valamint a szovjet szakemberek Magyarországra küldésének feltételeiben a két kormány illetékes szervei meg fognak állapodni egymással.⁵²

Az Egyezmény 2. számú mellékletében, a gyártásra átadott szabadalmak a következő fegyverekre, lőszerekre és műszerekre vonatkoztak:

„Gyalogsági fegyverzet:

7,62 mm 91/30 M puska,

7.62 mm TT pisztoly,

7.62 mm 41 M PPS géppisztoly,

7,62 mm DP golyószóró.

Aknavetők:

⁵¹ Dr. Okváth Imre: i. m.

⁵² HL MN 1951/T 85. d.

82 mm 41 M zászlóalj aknavető,
120 mm 41 M ezredaknavető.

Tüzérségi fegyverek:

37 mm 1939 M légvédelmi gépágyú,
76 mm 42. évi ZISZ-3 M hadosztálylöveg,
122 mm „M-30” mintájú tarack.

Optikai műszerek:

10x-es szögtávcső,
Tájéoló,
Teodolit,
Felderítő műszer,
BJ állványos távmérő.

Lőszerek:

7,62 mm puskatöltény,
7,62 mm TT pisztolytöltény,
82 mm aknák,
120 mm aknák,
76 mm repeszgránátlőszer a ZISZ-3 ágyúhoz,
76 mm páncéltörő – nyomjelző lőszer a ZISZ-3 ágyúhoz,
122 mm repeszgránátlőszer a 38 M tarackhoz,
37 mm lőszer az 1939 M légvédelmi gépágyúhoz.”⁵³

Egy 1948. október 1-jén kelt kimutatás szerint szovjet, német és magyar

⁵³ HL MH 1951/T 85. d.

fegyverekből az alábbi mennyiséggel rendelkezett a hadsereg:⁵⁴

- pisztoly	6 163 db	- tábori ágyú	18 db
- géppisztoly	3 048 db	- tábori tarack	30 db
- puska	26 133 db	- hegyi ágyú	4 db
- golyószóró	830 db	- légvédelmi ágyú	26 db
- géppuska	775 db	- harckocsi	15 db
- könnyű aknavető	945 db	- önjáró löveg	8 db
- páncéltörő ágyú	62 db		

A fegyverzeti anyagok mennyiségének növekedése szükségessé tette a központi tárolóhely bővítését. Ezért a Honvéd Tüzér Szertár 1948-ban átköltözött a Timót utcába, a fegyverszertári feladatok a Forinyák utcában maradtak. A létszám 196 főre nőtt.⁵⁵

A HM Fegyverzeti Osztályán 1948 márciusában (HM. Eln. 9500/1948) a következő személyek dolgoztak:

Bocsor Pál ezredes, osztályvezető,

Hertelendy Jenő alezredes,

Huszár György őrnagy,

Maczkó B. Dezső százados,

Szabó Lóránd főhadnagy,

Pokorny Tibor?,

Nagy Árpád főtörzsőrmester,

Sas László törzsőrmester,

Borbély József törzsőrmester,

Béli István törzsőrmester,

Németh Béla törzsőrmester,

2 tiszti hely üres.⁵⁶

⁵⁴ Csendes László, Gellér Tibor: i. m.

⁵⁵ HL MN – KGY A II/B – 32.

⁵⁶ HL MN – KGY A II/B – 32/a.

3. A magyar hadiipar újjászervezése

Ebben az időben fogalmazódtak meg a honvédség ellátását biztosító hadiipar kiépítésének alapelvei. A magyar hadiipari termelésnek 1949/50-től biztosítania kellett a magyar honvédség lőpor és robbanóanyag, lőszer, könnyű és nehéz gyalogsági fegyver, valamint löveg szükségletét. A hadiipar által gyártandó termékek körét a gyártáshoz szükséges nyersanyagok, szabadalmak beszerzésétől tették függővé. Fontos szempontként határozták meg azt is, hogy a haditermelés ne veszélyeztesse a népgazdasági célkitűzések megvalósíthatóságát. E szempontok figyelembe vétele után nem tartották kívánatosnak, hogy Magyarország harci repülőgépek, páncélos járművek, nehéz tüzérségi eszközök, valamint különleges gépjárművek gyártásába kezdjen. A hadsereg-fejlesztési javaslatokat 1948 január 29-i ülésén fogadta el a Politikai Bizottsága.⁵⁷

A magyar honvédség anyagi és fegyverzeti ellátását biztosító hadiipar kiépítését az ország súlyos háborús veszteségei miatt – melyben a közvetlen hadianyaggyártó ipari berendezések 95-100%-os károsodást szenvedtek – nagyon alacsony szinten kellett elkezdeni. Első lépésnek az Anyagi Csoportfőnök 1947. decemberi körlevelét tekinthetjük, melyet az ország 67 legnagyobb gyárához, üzeméhez küldött el, annak megállapítására, hogy a hazai ipart milyen mértékben lehet a hadseregfejlesztés folyamatába bevonni.

A feladatok koordinálására 1948 július 5-én létrejött az Iparfejlesztési Igazgatóság. A hadiipar megszervezéséért felelős Súlyom altábornagy az 1948/49. évi hadiipari beruházásokra tervbe vett összeg ismeretében – 240 millió forint – az újjászervezendő hadiipar legfontosabb feladatát a következőkben határozta meg: 1949. szeptember 1-ig el kell készíteni a honvédségnél rendszeresítendő gyalogsági és tüzérségi fegyverek, tüzérségi lövegek szovjet szabványok szerinti - mintapéldányait, valamint meg kell teremteni az év végén meginduló sorozatgyártás feltételeit. Ennek érdekében ezen időszakra a lőszergyártásnak már teljes kapacitással kellett működnie, ami feltételezte az ehhez szükséges lőpor- és robbanóanyag szükségletek teljes biztosítását. A hadiipari termelésbe 15 üzem, gyár bevonásával számoltak.

A hadiipari kapacitást szolgáló beruházások megkezdésére közel 31 millió forint hitelt kapott a HM. A vállalatok az alábbi hitelösszegeket vehették fel az 1948. szeptember-december hónapokban:⁵⁸

- Nitrokémia Rt.	11102 700,- Ft
- Magyar Lőszerművek	5071 400,- Ft
- Vadásztölténygyár	1992 500,- Ft
- W.M. Csepel	3592 400,- Ft
- Dunai Repülőgépgyár	2953 900,- Ft
- Gamma	747 600,- Ft
- MÁVAG-Diósgyőr	3500 000,- Ft

⁵⁷ Dr. Okváth Imre: i. m.

⁵⁸ Dr. Okváth Imre: i. m.

A fegyvergyártás fontos kérdés volt. A Katonai Bizottság is rendszeresen foglalkozott ezen kérdésekkel. Példa erre az 1948. szeptember 6.-i ülése, ahol két előterjesztés is foglalkozott a löveggyártás gondjaival.

„A Diósgyőr-i új gyár lövegüzeme.

Löveggyártásra jelenleg csak Diósgyőr-i új gyár jönne tekintetbe, mert:

a./ csak itt állnak rendelkezésre a szükséges nyersanyagot előállító üzemek;

b./ csak itt állnak rendelkezésre a megmunkáláshoz szükséges melegüzemek;

c./ a szükséges gépek nagy része itt áll rendelkezésre.

A terv az, hogy a gyár 1949. év végére régi békebeli löveggyártó kapacitásának 25%-át elérje. Ehhez a szükséges beruházásokat és üzemi átcsoportosításokat ez év őszén el kellene kezdeni.

Fenti körülmények mellett a gyár a terv-feladatok túlnyomó részét is el tudja még végezni. 1949. évtől kezdve a gyár fokozatosan, teljes egészében, löveggyártásra térne át.

Miután fenti tárgyban a Tervhivatal és az Iparügyi Minisztérium is érdekelt, döntést kéne hozni.”

„A MÁVAG. löveggyártó gépeinek visszahozatala Csehországból.

A Diósgyőr-i MÁVAG. löveggyártó gépparkjának nagyrésze Csehországban van. A békeszerződés 29.§-a értelmében a cseh kormány ezeket lefoglalta és jóvátételi kötelezettségünk kiegyenlítéséig lefoglalva tartja.

A kintlévő magyar vagyonörököt a cseh kormány a múlt év végén elbocsátotta. Jelenleg nem állapítható meg, hogy a gépek továbbra is Rotava-ban vannak-e, avagy a cseh iparban szétosztották azokat.

A honvédség eddigi lépései, melyeket a Pénzügyminiszteren és az Iparügyi Miniszteren keresztül tett, nem vezettek eredményre.

A gépek igen nehezen pótolhatók és hiányuk a hadiipar feltámasztását megnehezíti.

Szükséges volna, hogy akár közvetlenül, akár közvetve /:esetleg a Szovjetunióra gondolunk:/ megfelelő lépéseket tenni, hogy a gépeket sürgősen visszakapjuk.

Eddigi megállapítások szerint az alábbi gépek vannak kint:

Horizont 6 db.

Nagy eszterga 10 db.

<i>Kis eszterga</i>	<i>26 db.</i>
<i>Csőhuzagoló</i>	<i><u>3</u> db.</i>
<i>Függőleges maró</i>	<i><u>26</u> db.</i>
<i>Hosszmaró</i>	<i><u>11</u> db.</i>
<i>Fogmaró</i>	<i>2 db.</i>
<i>Kup foggyalú</i>	<i>1 db.</i>
<i>Gyalú</i>	<i>7 db.</i>
<i>Shaping</i>	<i><u>4</u> db.</i>
<i>Véső</i>	<i>13 db.</i>
<i>Csiszoló</i>	<i>4 db.</i>
<i>Fűrész</i>	<i>1 db.</i>
<i>Furógép</i>	<i>1 db.</i>
<i>Menetmaró</i>	<i>4 db.</i>
<i>Egyéb</i>	<i>20 db.</i>

*Ezek közül elsősorban az aláhuzott tételekre van szükség.*⁵⁹

1948 szeptember 9-ével a hadsereg szoros pártirányításának teljesebbé tétele érdekében Farkas Mihály, a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkár helyettese, az MDP újjászervezett Katonai Bizottságának elnöke lett a honvédelmi miniszter és egyúttal a honvédség parancsnoka.⁶⁰

A következő hónapokban az MDP politikájában jelentkező új vonásoknak megfelelően ötéves tervvé alakították és felemelték az év elején jóváhagyott 4 éves hadseregfejlesztési tervet. Ez mindenekelőtt a hadsereg tervezett létszámának nagymértékű növelésében, a fejlesztés ütemének erőteljes meggyorsításában, a szovjet szervezeti és vezetési megoldások átvételére és az áttérés idejének lerövidítésére irányuló törekvésekben és követelményekben jutott kifejezésre.⁶¹

4. A hadsereg szovjet mintára történő átszervezése

A megkötött szerződés értelmében szovjet tanácsadók kezdték meg működésüket a hadseregben, megindult a hadsereg szovjet mintára történő

⁵⁹ HL VIII. 1. HM Honvédség Felügyelője 1946 – 1948. 842. d.

⁶⁰ Dr. Csabai Károly, dr. Móricz Lajos: i. m.

⁶¹ Szervezeti változások a második világháború után a haderőreform kezdetéig. MHVK Hadművelési Főcsoportfőnökség, Tudományos Munkaszervezési Osztály, 1990.

át szervezése.

A Honvédelmi Minisztériumban – Prokofjev vezérőrnagy, főtanácsadó vezetésével – 7 fős szaktanácsadó csoport kezdte meg munkáját. A főtanácsadó a magyar honvédség helyzetéről és hadrafoghatóságáról szóló első jelentését 1948. október 20-án terjesztette elő Farkas Mihály honvédelmi miniszternek. A jelentésben többek között kifejtette, hogy a honvédség fegyverzete nem kielégítő, a helyzetet csak súlyosbította, hogy a rendelkezésre álló anyag magyar, német és szovjet típusokból tevődött össze. A szovjet főtanácsadó – a helyzet megváltoztatása érdekében – a Magyarországon fellelhető összes fegyver számbavételét és a csapatok egytípusú fegyverzettel való ellátását javasolta.⁶²

Felhívta a figyelmet a fegyverzet megőrzésének és megóvásának fontosságára. Javasolta intézkedés kiadását a megóvás érdekében. Javasolta, hogy a hadsereg fejlesztési tervek alapján állítsanak össze megrendelést a Szovjetunió irányába a szükséges fegyverzet időben történő biztosítása érdekében. Javaslatában kitért az átfegyverzés tervezésének és gyárak helyreállításának szükségességére, hogy Magyarország minél előbb gyártani tudja a szükségletének megfelelő anyagokat (puskák, géppisztolyok, pisztolyok, lövészlőszer, aknavető és tüzéregi lőszer, különböző technikai anyagok).

A jelentés részét képező, kimutatás a Magyar Hadsereg, 1948. 10. 1-i meglévő fegyverzetéről a 4. számú mellékletben található.⁶³

A főtanácsadói összefoglaló kitért a tiszti és tiszthelyettesi képzés, a laktanyák berendezése és a fegyelem problémaköreire is. A jelentés alapján olyan munkaterv készült, amely rövid idő alatt igyekezett a hiányosságok kiküszöbölésére. A legfontosabb feladatnak a vezetési struktúra átalakítását, a fegyvernemi parancsnokságok létrehozását tartották.

A fegyverzeti szakemberek mellett is dolgoztak szovjet tanácsadók, Cupkó ezredes és Hodán t. mk. ezredes, akik a szovjet hadseregben kialakult tüzér ellátó (tüzér fegyverzeti) szervezeti rendszerek adaptálásában nyújtottak segítséget.⁶⁴

1948. november 1-el a HM. 44252/Eln. Afcs. Rendelettel a honvédségnél a fegyverzeti szolgálatot érintően a következő anyagokat rendszeresítették:

7,62 mm 48M pisztoly,

7.62 mm 48M géppisztoly,

7,62 mm 48M puska,

7.62 mm 48M golyószóró,

7.62 mm 48M géppuska,

⁶² Dr. Okváth Imre: A hadseregfejlesztés kezdete Magyarországon 1947 – 1949. Hadtörténelmi Közlemények, 1992/3. szám.

⁶³ HL VIII. 1. HM Honv. Felügyelője 1946 – 1948. 842. d.

⁶⁴ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

82 mm 48M aknavető,
120 mm 48M aknavető,
76 mm 48M ágyú,
122 mm 48M tarack,
37 mm 48M légvédelmi gépágyú,
85 mm 48M légvédelmi ágyú és mindezek lőszerai.⁶⁵

A lövészfegyverek a második világháború ideje alatt korszerű fegyverek voltak, nagy előnyük, hogy egységes lőszeret alkalmaztak, amely nagyban segítette a lőszerellátást. A lőszer az egy típuson belül többféle lövedékkel voltak szerelve, amelyek növelték a fegyverek hatékonyságát. A lövészfegyverekhez rendszeresített lőszer:

- 7,62 mm-es könnyű lövedékű puskatöltény,
- 7,62 mm-es nehéz lövedékű puskatöltény,
- 7,62 mm-es acélmagvas lövedékű puskatöltény,
- 7,62 mm-es páncéltörő-gyújtó lövedékű puskatöltény,
- 7,62 mm-es belövő-gyújtó lövedékű puskatöltény.⁶⁶

A csapatoknál lévő fegyverzet lecserélése szovjet fegyver és lőszer anyagra 1948 végén kezdődött meg. Megjelentek a különböző anyagismereti utasítások is. Rendszeresítésre kerültek 1948 végén a tüzér anyagok egységfelszerelése is, melyek a technikai biztosítás anyagi alapjait teremtették meg.

A fegyverzeti felszerelések változása, illetve azok technikai biztosítása érdekében 1948. augusztus hónapban tanfolyam indult a Tüzér Szertárban a lövészfegyver, aknavető és a lövegek megismerése és az alapvető javítások elvégzésére, 46 fő tiszt, 46 fő tiszthelyettes, műmester és 31 fő fegyvermester részére.⁶⁷

Változások történtek a HM szervezetében. 1949. február 1-én került létrehozásra a Honvéd Vezérkar, melynek keretében Szállásmesteri Csoportfőnökség alakult. A Szállásmesteri Csoportfőnökség neve 1949. augusztus 1-től Anyagtervezési Csoportfőnökségre változott.⁶⁸

Az anyagi tervezés kezdeti időszakában központi anyagellátó rendszer volt érvényben, így a Vezérkarnál tervezték a közvetlen hadianyagon kívül a ruházatot, felszerelést, élelmiszert teljes egészében a kidolgozott normák alapján. Elkészült az

⁶⁵ HL MN – KGY A II/B – 32.

⁶⁶ Baranyi József: i. m.

⁶⁷ HL MN – KGY A IV/A – 2.

⁶⁸ HL MN – KGY A II/B – 8.

ügynevezett „cikklista”, amely több ezer anyagot tartalmazott (mindenféle fogyóanyagot, még a szöveget is).⁶⁹

1949. április 30-án kibocsátották az első tüzér műmesteri és fegyvermesteri tanfolyamot végzett 14+20=24 fő fegyverzeti tiszthelyettest. A kibocsátó parancsot aláírták:

Szerencsés Károly ezredes	Tanfolyam parancsnok,
Görgényi György őrnagy	HM Agi. Csf. Kiképzési ov.,
Frey Andor alezredes	Tüzér Szertár parancsnok,
Bocsor Pál ezredes	HM Fegyver osztályvezető. ⁷⁰

A Fegyver osztály 1949. augusztus 1-ig a Honvédelmi Minisztérium Anyagi Főcsoportfőnökség szervezetében működött. Feladata volt a honvédség fegyverzettel és lőszerrel, valamint műszerekkel történő biztosítása.

Az osztály vezetője: Bocsor Pál ezredes volt. Az osztály létszáma ebben az időben 28 fő.

Az 1949. évi HM átszervezéssel a HM Anyagi Főcsoportfőnökség 1949. augusztus 1-vel megszűnt. A Fegyver osztály a HM Tüzér Parancsnokság szervezetébe került, Tüzér anyagi (4.) osztály megnevezéssel.⁷¹

A 4. osztály három alosztályból – Fegyver, Tüzér és Lőszer alosztály – tevődött össze. Létszáma 21-22 fő (16-17 tiszt, 5 tiszthelyettes). Az osztály vezetője Péter Borisz vk. alezredes, helyettese Göczei László alezredes.⁷²

Az HM Tüzér Parancsnokság 4. (anyagi) osztály 1950. január 17-én érvényes névjegyzéke a 5. számú mellékletben található.

A Tüzér anyagi osztály feladatához tartozott a hadsereg fegyverzeti anyagokkal való ellátása – a beszerzést is beleértve – a központi készletbe tartozó ezen anyagok tárolásának, őrzés-védelmének, a javításának, a szak tiszthelyettesek képzésének szervezése, irányítása. A felsoroltakon kívül egyre fokozódó mértékben kellett a Fegyver Osztálynak részt venni az 1948-ban rendszeresített fegyverzeti anyagok hazai gyártásának előkészítésében.⁷³

A honvédségi szükségletek kielégítését biztosító hadiipar kiépítése 1949 folyamán nagy lendülettel indult meg. Hadiipari jellegű beruházásokat 21 vállalatnál kezdtek el. A beruházások során a meglévő gyárépületek felújítására, bővítésére, valamint modern szerszámgépekkel való felszerelésére koncentráltak. 1949-ben két új létesítmény felépítését kezdtek meg, egy föld alatti lőszergyárat (Andezit Művek

⁶⁹ HL MN – KGY A II/B – 8/a. A MNVK Anyagtervezési Csoportfőnökség története.

⁷⁰ HL MN – KGY A II/B – 32.

⁷¹ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

⁷² HL MN – KGY A II/B – 32/b.

⁷³ HL MN – KGY A II/B – 32/a.

Jobbágyi – Nógrád megye), valamint a diósgyőri Mávag lőszer- és lövegüzemeit.⁷⁴

Minden alakulatnál, önálló zászlóaljig bezárólag, „fegyver és lőszer szolgálatvezető” beosztást rendszeresítettek. 1949. december 6-án Pórfy György vezérőrnagy, HM Tüzérparancsnok rendeletet adott ki a fegyver és lőszer szolgálatvezető helyek feltöltésére, az erre a legalkalmasabb tiszteket véve figyelembe.⁷⁵

A csapatok, tüzér raktárak növekedésével párhuzamosan növekedett a tüzér ellátó szolgálathoz rendszeresített technikus tiszti létszám és egyre növekedett a hiány. Ezen a helyzeten úgy változtattak, hogy az 1949. tavaszán a Honvéd Tüzér és Fegyver Szertárban indult tiszthelyettesi tanfolyam elvégzése után az állomány egy részét tisztté avatták (a kiváló és jó eredménnyel végzetteket) tüzér technikus, fegyver technikus és légvédelmi tüzér technikus szakon. Ők voltak az első avatott technikus tisztek, akik az új hadseregben kapták a kiképzést. Az avatás 1949. október 16.-án volt, összesen 87 fő tisztet és tiszthelyetttest avattak.⁷⁶

Az átszervezés mellett a szovjet fegyverszállítások ütemesen folytak. Szinte naponta érkeztek szerelvények hadianyaggal megrakva, kirakásuk, átvételük, jelentős munkát adott a raktárak állományának. Jól példázza ezt, három, egymást követő szállítási helyzetjelentés.

„12. sz. szállítási helyzetjelentés

Szigorúan bizalmas

A 100/0390 sz. szállítmány 1949 szeptember 3-én 23 óra 50 perckor beérkezett Devecserbe. A szállítmány tartalma 20 vagon tüzérségi lőszer. A kirakodás folyamatban van.

Budapest, 1949 szeptember 4-én.

Gergely Béla százados.

13. sz. szállítási helyzetjelentés

Szigorúan bizalmas

A 100/0391 sz. szállítmány 1949 szeptember 4-én beérkezett 8 óra 40 perckor Budaörs vasútállomásra. A szállítmány tartalma 47 vagon tüzérségi lőszer. A kirakás folyamatban van.

Budapest, 1949 szeptember hó 5-én.

Gergely Béla százados.

14. sz. szállítási helyzetjelentés

Szigorúan bizalmas

A 100/0392. szállítmány 1949 szeptember 5-én 15 óra körül beérkezett Devecserbe. A szállítmány tartalma 31 kocsi tüzérségi lőszer. A kirakás folyamatban

⁷⁴ Okváth Imre: Bástya a béke frontján. Magyar haderő és katona politika 1945 – 1956. AQUILA Kiadó, 1998.

⁷⁵ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

⁷⁶ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

van.

Budapest, 1949 szeptember 5-én. Gergely Béla százados.⁷⁷

A szovjet hadianyag szállításokról, Lőrincz ezredes, Anyagtervezési Csoportfőnök aláírásával, feljegyzés készült. Ebben a következők kerültek rögzítésre:

„1./ Első szállítmány:

Leszállításra került 1948-ban. Első törlesztési összeg esedékes 1949-ben, 11.300.000 Ft értékben. A törlesztendő összegről a pénzügyminisztérium útján csak 1949. szeptemberében értesültünk.

2./ Második szállítmány:

Az igénylést 1948. végén állítottuk össze. Az igénylés kiterjedt az 1950. fejlesztési év szükségleteire is. Az igényelt anyag összértékét 85 millió dollárban, azaz 1 milliárd 20 millió Ft-ban számítottuk ki. /:A számvetést még az Anyagi Főcsoportfőnökség végezte.:/

Az igénylést 1949. év februárjában adtuk át.

Az igénylés teljesítéséről szóló értesítés 1949. május végén, illetve június elején érkezett meg.

Az egyes anyagokból kérelmünket nagyjában az alábbiak szerint teljesítették:

Fegyverzet:

Nehéz anyagban átlagban 50%.

Repülő anyag:

Vadász és csatarepülőgépek 100%.

Felderítő gépek: 0%.

Harckocsi anyag:

T -34 közepes harckocsi 50%.

A szerződésileg biztosított anyag értéke 258 millió Ft-ot tesz ki.

Tehát, ha azt vesszük, hogy kérelmünket átlagosan 60%-ban teljesítették, akkor a mi számvetéseink alapján kb. 550 – 600 millió Ft-ot tenne ki a leszállított anyag értéke. Ezzel szemben viszont a Szovjetunió Kormány a leszállított anyag értékét csak 258 millió Ft-ban jelölte meg, tehát ez azt jelenti, hogy ők lényegesen olcsóbb egységárakat számolnak, mint ahogyan mi becsültük az általunk nem ismert anyagok értékét. Teljesen bizonytalan előttünk a legnagyobb értéket kitevő repülőanyag ára. Számvetéseink alapját ugyanis az képezte, hogy a békében ismert árakat 3,5-el, vagy 4-el szoroztuk. Így egy vadászgép árát 1.975.400. Ft-ban

⁷⁷ HL VIII. MN 1952/T 85. d.

/170.000 dollár/, egy rombológép árát, pedig 2.324.000 Ft-ban /200.000. dollár/ számoltuk. Az alapadatokat a repülőcsapatok parancsnokságától vettük. Ha ezekkel az adatokkal beszorozzuk a leszállított 52 db. vadászgép és 52 db. romboló mennyiségét, akkor 223.568.800. Ft jön ki, amely az egész 258 millió Ft-ot kitevő anyag értékének legnagyobb részét kitenné. Ebből is világos az, hogy éppen a legnagyobb összegekre rugó repülőanyag árának becslésénél túlzott árakat számoltunk, a szovjet árak ezeknél lényegesen olcsóbbak, azonban semmi konkrét adatunk nincsen arra, hogy ezt megbecsüljük.

3./ Harmadik igénylés:

1949 júniusában újabb kérelmet adtunk át, amely összértékét 2 milliárd 700 millió Ft-ra becsültük. Ebben az összegben a döntő részt repülőanyag képviselte, 1 milliárd 975 millió négyszázezer Ft értékben. Itt ugyanazokat a magas egységárakat számítottuk, mint az előző igénylés alkalmával. Valószínű, hogy ez az összeg a helyes árak alkalmazásával lényegesen csökkenni fog.

Ekkor voltak folyamatban az ötéves terv számvetései és tárgyalásai is. Mi a szovjet anyag törlesztésére 1952 évtől kezdve évi 200 millió Ft-ot állítottunk be. Mivel ekkor az anyagigénylésünk még nem volt teljesen kész, az igényelt anyag összértékét, 2 milliárd Ft-ban becsültük meg. Az anyagigénylés véglegesen csak az ötéves terv tárgyalásának befejezése után készült el, ennek során még több igényt bele kellett dolgozni és így becslésünk szerint az anyagigénylés összértéke 2 milliárd Ft-ról 2 milliárd és 700 millió Ft-ra emelkedett fel. /:A MDP Hadigazdálkodási Bizottsága utoljára f. évi június hó 7-én tárgyalta a honvédség ötéves tervét.:/

4./ A jelenlegi, kiegészítő anyagigénylés számvetésben ugyancsak teljesen bizonytalan tételt jelent a repülőanyag.

A részletes törlesztési tervet a csatolt melléklet tartalmazza (nem volt a dokumentum mellett). Hozzá kell még fűzni azt, hogy amennyiben a repülő anyag árára biztos, vagy legalábbis megközelítő adatot kapunk, valószínű az, hogy lényegesen kisebb összegeket kell törleszteni, sőt lehetséges az is, hogy teljes egészében elég lesz az ötéves terv folyamán beállított 615 millió Ft. Ugyancsak bizonytalan tényező az, hogy mit, milyen %-ban fogunk a Szovjetuniótól kapni. A második anyagrendelés teljesítéséből látjuk azt, hogy kérelmünket átlagosan 50–60%-ban teljesítették.⁷⁸

A feljegyzésből látható, hogy szállítások mennyi bizonytalanságot tartalmaztak, holott, a mindkét fél által aláírt szerződések konkrét mennyiségeket és egységárakat tartalmaztak. Úgy tűnik, hogy a szovjet fél eltért a szerződéstől.

A következő szerződést 1950 január 6-án írták alá 239692 rubel értékben és fegyver és lőszer minták szállítását tartalmazta. Majd ezt követte az 1950. december 9-én aláírt megállapodás, amely fegyver és hadianyag szállításról szólt 236 700 000 rubel (710 millió Ft) értékben, 1950. évi és 1951. I. félévi szállítási határidővel.⁷⁹

A Honvéd Tüzér Parancsnokság Anyagi osztálya ellenőrzést végzett a

⁷⁸ HL VIII. MN 1952/T 85. d.

⁷⁹ HL VIII. MN 1952/T 85. d.

csapatoknál a fegyverzet, lőszer megőrzésével és használatával kapcsolatban. Az ellenőrzés eredményeit a Honvédelmi Miniszter az 1/1949. számú tiszti parancsában és a 013/1950. sz. HM parancsban értékelte és megparancsolta: „A fegyverzet és anyag karbantartásra és kezelésre, tárolásra vonatkozó utasításokat minden parancsnok a legrövidebb időn belül feltétlenül sajátítsa el, alárendeltjeit azokra oktassa ki és azok betartását szigorúan követelje meg és ellenőrizze. A nép vagyonával szembeni gondatlan magatartást, azt az állapotot, hogy a fegyverek, műszerek, optikai anyagok jelentős része jelenleg hadihasználhatatlan, haladéktalanul fel kell számolni.”⁸⁰

A 013/1950. számú miniszteri parancs kivonatát a 6. számú melléklet tartalmazza.

Pórfy György vezérőrnagy, HM Tüzérparancsnok vezetésével 1949. december 15-én Tüzérségi anyagi értekezletet tartottak, melyen részt vettek a fegyver és lőszer szakszolgálatvezetők. Az értekezleten derült ki, hogy a fegyver szaktisztek, tüzér műmesterek, fegyvermesterek nagy százalékban nem a saját szakterületükön vannak beosztva. A fegyverek, lőszer mozgatására a tüzérparancsnokon kívül más, nem illetékesek is intézkednek. Ebben az időben a fegyvereket a fegyvernemi parancsnokságokon tartották nyilván. A Tüzér Parancsnokság csak az időszakos helyzetjelentések (negyedéves helyzetjelentések) alapján tudta regisztrálni, hogy hol vannak a fegyverek, lőszer. A problémák orvoslására jelent meg a Honvédelmi Miniszter 018/1950. számú parancsa, amely a 6. számú mellékletben található.

A Tüzérparancsnok intézkedett a "Tudakozó ív" alkalmazásáról. Az a fegyver és lőszer szolgálatvezető, aki valamilyen kérdésre választ akart kapni, "Tudakozó ív"-et terjesztett fel a 4. osztályra és onnan közvetlenül választ kapott.⁸¹

A HM Tüzér Parancsnokság 4. osztály 209/1949. számú rendelete további előrelépést jelentett. Tervezték a „Tüzérségi Anyagi Utasítás” kiadását, melyhez javaslatokat kértek a következő szempontok szerint:

- a.) Fegyvermester (tüzér műmester) munkaköri leírása;
- b.) Tüzér szertiszt munkaköri leírása;
- c.) Fegyverzeti karbantartó anyagokkal kapcsolatos javaslatok;
- d.) Csapat fegyver-, tüzér javító műhelyek berendezésére vonatkozó javaslatok.

A rendelet rögzíti a technikai biztosítás anyagi ellátásához a típus alakulat gyűjtőket, a következők szerint:

- I. típus: gyalog ezred, tiszti iskola, kiképző táborok;
- II. típus: tüzérezred;

⁸⁰ HL MN – KGY A II/B – 32/b – 9 – 10. oldal.

⁸¹ HL MN – KGY A II/B – 32/b.

III. típus: tüzér műmesterrel, illetve fegyvermesterrel rendelkező alakulatok.

Szintén rögzítésre kerültek a javítások típusai is:

- a.) kis javítás – a csapat végzi;
- b.) közép javítás – a Tüzér Fegyver Szertár végzi;
- c.) nagyjavítás – a Tüzér Fegyver Szertár végzi.

A HM. Tüzér Parancsnokság 4. osztálya minden lehetőséget megragadott, hogy útmutatást, segítséget adjon a fegyverzeti technikai biztosítás megkívánt színvonalon történő ellátásához. Több intézkedést, segédletet jelentettek meg, néhány ezek közül:

- A „Tüzér” című katonai folyóirat /1950. 4. 5. szám/ melléklete a „Tüzér Ellátó Szolgálat” 1. füzet, mely tartalmazta:

a.) általános karbantartási rendszabályokat, az általános karbantartási felszereléseket és anyagokat;

b.) a tisztítás, kenés rendjét;

c.) a lövegek tárolásának szabályait;

d.) a löveg (folyadékfék, helyretoló) dugattyú rudak tisztítását;

e.) a löveg könyvek vezetésének szabályait;

f.) a löveg irányzó eszközök felülvizsgálatát.

- „Tájékoztató a Tüzérségi Anyagi Szolgálat ellátásáról” ideiglenes segédlet.

A segédlet bevezetőjében rögzítették a tüzér anyagi szolgálat feladatát, a segédlet kiadásának célját, hogy *„a fegyverzeti szakemberek és a tüzér ellátással kapcsolatos személyek teendőire vonatkozó előírásokat melyik szabályzatban, rendeletben találhatják meg”*. Tisztázták, hogy a Tüzér ellátó szolgálat mit foglal magában:

- fegyverzet;

- tüzérségi és optikai anyagokat;

- lőszer anyaggal kapcsolatos tevékenységet.

Rögzítették a tüzér anyagi szolgálat szolgálati közegeit:

A. Csapatnál:

1. ezred tüzérségi parancsnok (fegyvernemi anyagi szolgálatvezető),
2. ezred fegyver és lőszer szolgálatvezető,

3. egyéb alakulatnál a fegyver és lőszer anyag felelőse.

B. Hadosztálynál:

1. hadosztály tüzér parancsnok,
2. hadosztály fegyver és lőszer szolgálatvezető.

C. Kerületnél:

1. katonai osztály vezetője,
2. kerület tüzér előadója.

A segédlet külön rögzítette az önállóan végzendő feladatokat (anyag átvétel–kiadás, karbantartás, javítás, ellenőrzés, anyagi szemle) és a hadtáppal összefüggő feladatokat (hitelkeret felhasználás, kárügyek, szállítás).

A segédlet részletesen foglalkozott a következő kérdésekkel:

- „Kell” álladék,
- Alakulatnál lévő anyagok átvétele,
- Karbantartó anyagok biztosítása,
- Fegyver anyakönyvek vezetése,
- Anyag javítások szervezése, végzése,
- Hitelgazdálkodás,
- Fegyverzeti anyag szállítás,
- Tartalék alkatrészellátás,
- Hiányzó kiegészítő cikkek pótlása,
- Csapaton kívüli szervek kiképzéshez szükséges fegyverzeti anyagokkal való ellátása,
- Lőszer anyaggal kapcsolatos teendők,
- Őrség lőszer ellenőrzése,
- Pisztolyokkal felszerelt személyek „KH” lőszereinek átadása,
- A csapatparancsnok felelőssége és kötelessége a tüzér anyagi szolgálattal kapcsolatban,
- Ellenőrzések, szemlék, fegyvervizsgák,
- Anyagi jelentések.

A segédlethez melléletek is tartoztak, ahol további kérdések, mintaokmányok, jelentés minták voltak kidolgozva.⁸²

További kiadványok voltak még:

- „Alapismeretek a fegyver, tüzér anyag kezelők számára”;
- „Útmutató a csapatjavító műhelyek működésére”;
- „Felügyeleti Szemlék Értékelése”.⁸³

A beérkezett hadianyag tárolása gondot okozott. Ennek oldására 1950 nyarán a hadsereg birtokába került a nógrádi, volt 54. számú bomba és lőszerraktár és 3. számú lőszerraktárként működött tovább.⁸⁴

A központi lőszerraktárak elsődleges feladata volt, hogy fogadják az importból, valamint hazai üzemekből érkező lőszeret. Gondoskodjanak a lőszer készletek megfelelő tárolásáról. A HM fegyver osztály, majd a Fegyverzeti Szolgálat Főnökség illetékes osztálya által kiállított utalványok alapján, pedig megfelelő minőségű lőszerrel lássák el az alakulatokat.⁸⁵

A hadsereg fejlesztése, a fegyver, lőszer és műszer ellátás szervezése, a folyamatos ellenőrzések végrehajtása, a szakkáder állomány képzésének a szervezése és a növekvő számú közvetlen tároló intézet vezetésének biztosítása szükségessé tette a létszám emelését. A MH Tüzér Parancsnokság 4. osztálya, 19 fővel már nem volt képes feladatait maradéktalanul elvégezni.

A növekvő feladatok ellátására a Honvédelmi Miniszter 1950 június 7-én jóváhagyta a Honvéd Tüzérparancsnok alárendeltségében működő Tüzér Ellátó Csoportfőnökség szervezetét, amely 1950 augusztus 01-el alakult meg 88 fővel. (folytatjuk)

⁸² HL MN – KGY A IV/A – 2.

⁸³ HL MN – KGY A IV/A – 2.

⁸⁴ HL MN – KGY A II/F – 4.

⁸⁵ HL MN – KGY A II/F – 4.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

KIMUTATÁS a központi lőszerraktárakról 1945-ben.

1. számú Központi Lőszerraktár (KL) : Csepel
2. számú KL : Hajmáskér
3. számú KL : Örkény
4. számú KL : Törökbálint
5. számú KL : Etyek
6. számú KL : Nagykőrös
7. számú KL : Devecser
8. számú KL : Tapolca
9. számú KL : Pusztavacs
10. számú KL : Komárom
11. számú KL : Farnos
12. számú KL : Pusztatenyő
13. számú KL : Nagynémetegyháza
14. számú KL : Paládics-puszt
15. számú KL : Szák-Szend
16. számú KL : Lovasberény
17. számú KL : Hejőcsaba
18. számú KL : Feldebrő
19. számú KL : Somkerék
20. számú KL : Gyergyószentmiklós
21. számú KL : Ungvár
22. számú KL : Máramarossziget
23. számú KL : Érdkörtvélyes
24. számú KL : Diósgyőr
51. számú bomba és lőszerraktár : Kisbér
52. számú bomba és lőszerraktár : Harsány /:Emőd:/
53. számú bomba és lőszerraktár : Pusztapálfalva⁸⁶
54. számú bomba és lőszerraktár : Nógrád

(Forrás: MN – KGY A II/B – 32)

⁸⁶ Más forrásban (MN – KGY A II./F – 4): Pusztapátharasz

Fegyverzeti- lőszer- és felszerelési cikkek egységárai

<u>I. Fegyverzet:</u>	1drb ára Ft.
Pi.	300
Gpi.	1280
Pu.	900
Gsz.	10000
Géppuska	47000
Gránátvető	5000
<u>II. Tű. ag.:</u>	
8 mm /helyesen cm – szerző/ av.	23000
12 cm av.	32000
7,5 cm pct. á.	150000
10,5 cm k. löv.	165000
15 cm. kö. löv.	306000
lgv. gá.	340000
<u>III. Lőszer:</u>	
pi.	1000/1000 db
gpi.	1700/1000 db
pu., gsz., gpu.	2300/1000 db
grv.	200
8 cm av.	300
12 cm av.	500
10,5 cm tü.	650
15 cm tü.	800
7,5 cm pct. á.	600
hk. és r. lg.	750
lgv. gá.	280

Forrás: Hadtörténeti Levéltár VIII. 1. HM Honvéd Főfelügyelője 1946 – 1948. 842.d.

Magyar Honvédelmi Minisztérium.

Á T A D Á S - Á T V É T E L I

j e g y z ő k ö n y v.

A Szovjetunió és a Magyar kormány között létrejött megállapodás alapján, a Szovjetunió, 1948. június 28. és július 21-e közötti időben, az alábbi hadianyagot adta át a Magyar honvédelmi minisztérium részére.

- 1./ 375 db, azaz háromszázhetvenöt db 7.62 mm-es DP mintájú gyalogsági kézigéppuskát /: golyósórót :/, VI.28-án.
- 2./ 170 db, azaz százhetven db 7.62 mm-es Maximov géppuskát, állvánnyal, VI.28-án.
- 3./ 13.500 db, azaz tizenháromezeröttszáz db 7.62 mm-es 91/30 mintájú puskát, VI.28-án és VI.30-án.
- 4./ 5.000 db, azaz ötezer db 7.62 mm-es TT pisztolyt, VI.28-án.
- 5./ 40 db, azaz negyven db 82 mm-es aknavetőt, VI.28-án.
- 6./ 40 db, azaz negyven db 120 mm-es aknavetőt, VI.28-án.
- 7./ 36 db, azaz harminchat db 76 mm-es páncéltörő ágyut mozdonyal, VI.28-án.
- 8./ 13.500 db, azaz tizenháromezeröttszáz db, 120 mm-es aknavető löszert VI.28-án.
- 9./ Az 1.- 7. folyószámig felsorolt fegyverzeti anyaghoz, 2 azaz kettő waggon kiegészítő cikket, VI.28-án.
- 10./ 2.500 db, azaz kétezeröttszáz db, 7.62 mm-es géppisztolyt, VI.30-án
- 11./ 12 db, azaz tizenkettő db, 85 mm-es félautomata légvédelmi ágyut, a hozzátartozó 3 azaz három db löelem képzővel, VI.30-án.
- 12./ 12 db, azaz tizenkettő db, 37 mm-es légvédelmi gépágyut, VI.30-án.
- 13./ A 11. és 12. folyószám alatt felsorolt légvédelmi ágyuhoz és gépágyuhoz 2 azaz kettő waggonban, alkatrészeket, szakasz és üteg felszerelést, VI.30-án.
- 14./ 5.000 db, azaz ötezer db, 122 mm-es tarackhoz löszert, VI.30-án.
- 15./ 22.000 azaz huszonkettőezer db 85 mm-es tüzérségi löszert, a légvédelmi ágyuhoz és T-34 harckocsihoz, VII.6-án és VII.9-én.
- 16./ 23.000 azaz huszonháromezer db 76 mm-es tüzérségi löszert, a páncéltörő ágyuhoz és SU-76 rohamlöveghez, VII.6-án és VII.9-én.
- 17./ 13 azaz tizenhárom waggon műszaki anyagot és folyam átkelési anyagot, VI.30-án, VII.8-án és VII.23-án.

- 18./ 8 db, azaz nyolc db SU-76 rohamlöveget, VII.5-én.
- 19./ 15 db, azaz tizenöt db T-34 harckocsit, VII.15-én.
- 20./ 15.000 db, azaz tizenötezer db, 37 mm-es légvédelmi gépágyúhoz lőszer, VII.13-án.
- 21./ 3.501.600 db, azaz hárommillióöttszázegyezerhatszáz db, 7.62 mm-es puskához, géppisztolyhoz, golyószóróhoz és géppuskához lőszer, VII.5-én.
- 22./ 2.751.840 db, azaz kettőmillióhétyszázötvenegyzernyolcszáznegyven db, 7.62 mm-es pisztoly töltényt, VII.5-én.
- 23./ 13.500 db, azaz tizenháromezeröttszáz db, 82 mm-es aknavető lőszer, VII.5-én.
- 24./ 18 db, azaz tizennyolc db 122 mm-es tarackot, valamint 1 azaz egy waggonban tarackhoz tartalék részeket, műszereket és tartozékokat, VII.15-én.
- 25./ 3 azaz három elektromos állomást /: 4 waggonban :/, VII.16-án.
- 26./ 2 azaz kettő waggonban repülők részére műszaki anyagot, VII.11-én

Budapest, 1948. évi július hó 23-án.

Átadó:

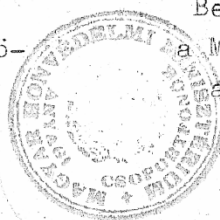
Átvevő:

alezredes

a hadianyagot átadó Szovjet külö-
nitmény parancsnoka.

Beleznay István
Beleznay István vezérőrnagy,

a Magyar honvédelmi minisztérium
anyagügyi csoport főnöke.

Forrás: HL VIII. MN 1952/T 85.

d

KIMUTATÁS
a Magyar Hadsereg fegyverzetéről 48. év 10. 1-én.

Forrás: HL VIII. 1. Honv. Főfelügyelője 1946 – 1948. 842. d.

A fejléc fordítása (balról jobbra):

- a fegyverzet megnevezése;
- szovjet – kaliber, mennyiség;

- magyar – kaliber, mennyiség;
- német – kaliber, mennyiség;
- fegyverzet összesen;
- várható szállítás a Szovjetunióból.

A fegyverzet megnevezése fordítása (felülről lefelé):

- pisztolyok;
- géppisztolyok;
- puszkák;
- golyószórók;
- géppuskák;
- könnyű aknavetők;
- nehéz aknavetők;
- tábori lövegek;
- tábori tarackok;
- hegyi ágyúk;
- közepes kaliberű tarack;
- légvédelmi lövegek;
- közepes kaliberű légvédelmi löveg;
- harckocsik;
- önjáró lövegek.

Megjegyzés a táblázathoz:

Az fenti táblázatból látható, hogy a Magyar Hadsereg modern ellátására ez a fegyverzet nem elegendő, különösen a kevés aknavető, löveg és páncélozott eszköz miatt.

2./ Az új fegyverzet elsajátítása folyamatban van a Magyar Hadsereg minden egységénél, a törzseket, az intézményeket és a különböző ellátó szerveket is beleértve. A technikai eszközöket alapvetően elsajátították, ismerik a fegyverek alkatrészeinek megnevezéseit, szét tudják szedni és össze tudják rakni azokat.

**A HM Tüzér Parancsnokság 4. /anyag/ osztály névjegyzéke
/1950. január 17-én/**

1. Péter Borisz /Cugi Matella/ ht. alez.
2. Göczei László /Persina Leona/ ht. alez.
3. Huszár György /Szigeti Ilona/ ht. őrgy.
4. Tóth Péter /Májercsik Mária/ ht. őrgy.
5. Szabó Lóránt /Bognár Irén/ ht. szds.
6. Maczkó Dezső /Maczkó Julianna/ ht. őrgy.
7. Deme János /Baranyi Mária/ ht. szds.
8. Kongó József /Tikviczki Mária/ ht. őrgy.
9. Sári András (Somogyi Mária/ ht. szds.
10. Ditrói Mihály /Röslet Vilma/ ht. szds.
11. Sass László /Trattnyek Mária/ ht. alhdgy.
12. Wenner István /Schönauer Izabella/ psz. ezds.
13. Tóth Ferencz /1920. Vadászi Katalin/ fhdgy.
14. Alberti László /Szalai Etelka/ psz. szds.
15. Deák Vilmos /Hindler Erzsébet/ ht. szds.
16. Boda Ferencz /Deák Erzsébet/ ht. szds.
17. Gaál József /Karancsel Katalin/ psz. alhdgy.
18. Kárász Antal /Léver Mária/ ht. alhdgy.
19. Tóth István /Pataki Anna/ ht. őrgy.

Budapest, 1950. január 17.

Dorondik alez. sk.
/HM állományvezetőség pk./

Forrás: Hadtörténelmi Levéltár MN – KGY A II/B – 32/b – 2/2. számú melléklet.

KIVONAT
a HM 013 számú 1950. május 4-én kelt parancsából

Folyó évi február, március és április hónapban a HM tüzér ellátó osztályával /H. Tü. Pk. 4. o./ ellenőriztettem a csapatok, intézetek és raktárak fegyverzetének nyilvántartását, tárolását és karbantartását.

Az ellenőrzés eredményeként megállapítom:

Nagy mértékben javult a fegyverzetek karbantartása. Javult a nyilvántartás. Javult a műhelyek munkája.

Amíg egyes helyeken javult, addig még több helyen továbbra is tárolási és karbantartási hiányosságok vannak. A nyilvántartás több helyen hanyag és nem felel meg a korszerű követelményeknek. A fegyverek nehezen hozzáférhető helyeit nem tisztítják. A karbantartás nem rendszeres. A fegyvereket nem minőség szerint tartják nyilván. Több alakulatnál a fegyverműhely beosztottjai nem fegyverjavítással összefüggő feladatokat végeznek. A fegyverek ellenőrzése nem terv szerint történik.

Megparancsolom:

1. Az összes csapat intézet és raktár parancsnok szervezze meg a fegyverek kiadásának és karbantartásának mindennapos ellenőrzését.

2. Biztosítsanak a fegyver és tüzér javító műhelyek részére megfelelő elhelyezést, a műhelyek létszámát töltsék fel. Tiltsák meg a fegyvermesterek és tüzérmesterek más – a fegyverjavítással össze nem függő – feladattal való megbízását.

3. Az alakulatok parancsnokai ellenőrizzék alakulatuk tüzér ellátás vezetőinek munkáját és nyújtsanak nekik gyakorlati segítséget minden téren.

4. A Hadtápszolgálat főnöke intézkedjen, hogy az alakulatok az általam megállapított határidőn belül fegyverállvánnyal és fegyvertisztító asztallal rendelkezzenek.

5. Minden parancsnok a G-55 utasítás vonatkozó rendelkezéseinek megfelelően idejében és határidőre terjessze fel a H. Tü. Pk. tüzér ellátó osztályhoz /H. Tü. Pk. 4. o./ a fegyver, tü. optika és lőszer felszerelésről szóló negyedévi helyzetjelentését.

9. A Honvéd Tüzér Parancsnok 1950. V. 25-ig minden alakulatot lásson el az előírt fegyvertisztító szereléssel, kenő és karbantartó anyaggal.

10. A parancsnokok a hiányosságokat 1950. V. 25-ig küszöbölgék ki.

11. A Honvéd Tüzér Parancsnok az ellenőrzést fokozott követelménnyel hajtassa végre 1950 május hónapban, az eredményt május 30-ig nekem jelentse.

Farkas Mihály vezérezredes sk.

MNK Honv. minisztere

A Magyar Népköztársaság
Honvédelmi Miniszterének
018 számú
PARANCSA
Budapest 1950 évi augusztus hó 4-én

Megállapítottam, hogy a fegyverzet nyilvántartása sem a csapatoknál, sem a központi vezetés parancsnokságainál nem kielégítő.

A tüzérségi ellátó szolgálat fegyverzet nyilvántartása a csapatoknál és intézeteknél a készletekkel nem egyezik. A páncélos és oktató fegyverzetet pedig egyáltalán nem tartják nyilván.

A harckocsik és rohamlövegek fegyverzetét /ágyúk, géppuskák, optikai irányzékok/ a tüzér fegyvernemi parancsnokság ellátó osztályán nem tartják nyilván. A nyilvántartást a következő jelentések alapján csak a páncélos fegyvernemi parancsnokságon vezetik, ami megengedhetetlen és helytelen.

Az Általános Kiképzési Csoportfőnök által a gödöllői raktárnál 1949. október hónapban kiadott oktató fegyvereket és fegyver metszeteket nem tartják nyilván.

Előfordult esetek alapján megállapítható, hogy fegyver átadásokat hajtanak végre a csapattestek egymás között anélkül, hogy erről a Tüzér Parancsnokság ellátó osztályának tudomása volna. Ezen átadások a nyilvántartás összevonásához vezetnek.

Mindez azért történik meg, mert egyes tisztak nincsenek kellően tisztában a fegyver nyilvántartás és a fegyverzet csapattestek közötti átadás-átvétel nyilvántartásának rendszerével és azok fontosságával.

Néphadseregünk egész fegyverzetét felölelő pontos okmányszerű nyilvántartásának eddigi hiányosságait tűrhetetlennek tartom.

MEGPARANCSOLOM:

1. A fegyvernemi parancsnokok rendeletileg tiltsák meg a csapatok egymás közötti fegyverátadásait.

2. Fegyverátadást a Honvéd Vezérkar terve szerint csak a Tüzér Parancsnokság ellátó szolgálati osztályán keresztül – egyes esetekben pedig a Tüzér Parancsnok utasítása alapján – kell végrehajtani az anyagi kell-álladék táblázat határain belül.

3. A hadosztály parancsnokok a hadosztály alakulatain belül elrendelhetnek fegyveranyag mozgást, de erről minden esetben a Tüzér Parancsnok ellátó osztályának tegyenek utólagos jelentést.

4. A csapatoknál és a raktárakban lévő fegyverzetről és lőszerről a központi okmányszerű nyilvántartást csak a Tüzér Parancsnokság ellátó osztályánál kell vezetni, a többi fegyvernemi parancsnokok azt külön ne tartsák nyilván. A fegyverzet

kell-álladéokra és készletre vonatkozó iratváltások csak a Honvéd Vezérkar és a Tüzér Parancsnokság ellátó osztályával folytathatók.

5. Fegyvernemi Parancsnokságok a központi raktáraknál fegyverzetet további elosztás végett nem kaphatnak. A raktárakból a fegyverzetet közvetlenül a csapatoknak kell kiadni, amelyek az így kapott fegyver mennyiségéért és minőségéért teljes mértékben felelősek.

6. A Tüzérség Parancsnoka 1950. évi augusztus 25-ig fektesse fel a harckocsikban és rohamlövegekben lévő fegyverzet nyilvántartását, továbbá vegye nyilvántartásba az összes oktató fegyvereket és fegyvermetszeteket is.

Nógrádi Sándor altbgy.

Honvédelmi miniszter h.

Forrás: Hadtörténeti Levéltár MN – KGY A II/B – 32/b – 8. és 9. melléklet.

Irodalomjegyzék

Baranyi József: A Magyar Néphadsereg fegyverzeti eszközeinek technikai fejlődése (színvonala) 1945 – 1980 között. Kézirat, a szerző birtokában.

Csendes László, Gellér Tibor: Háborútól a forradalomig. Adatok a magyar hadsereg történetéből. 1945-1956. Magyar Honvédség Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, 1994.

Dr. Balló István: Ötven éve alakult meg a Magyar (Demokratikus) honvédség. Új Honvédségi Szemle, 1995/6. szám.

Dr. Csabai Károly, dr. Móricz Lajos: Tények és adatok az 1945. és 1955. közötti évek magyar hadtörténetéhez. Hadtudomány, 1991/2. szám.

Dr. Okvách Imre: A hadseregfejlesztés kezdete Magyarországon 1947-1949. Hadtörténeti közlemények, 1992/3. szám.

Dr. Okvách Imre: Hadseregfejlesztési elképzelések és a hadiipar kiépítésének megkezdése, 1947-1948. Hadtörténeti Közlemények, 1994/4. szám.

Dr. Móricz Lajos, dr. Ligeti Rudolf: A Magyar Honvédség Vezérkarának előtörténete. Honvédelem, 1984/7. szám.

Hadtörténeti Levéltár (továbbiakban: HL) MN – KGY A II/F – 3: Az MN Fegyverzeti Szolgálatfőnökség közvetlen alárendeltjeinek történeti összefoglalása.

HL MN – KGY A II/F – 4: Összefoglaló az MN FVTSZF-ség alárendeltségében tartozó lőszerraktárak történetéről.

HL MN – KGY A IV/B – 2: A Magyar Néphadsereg fegyverzeti eszközei fejlődés történetének áttekintése 1945-től 1980-ig.

HL MN – KGY A II/B – 32: A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálat története.

HL MN – KGY A II/B – 32/a: Összefoglaló a fegyverzet fejlődéséről és tevékenységről az 1945. januártól 1949. 8. 1-ig terjedő időszakban.

HL MN – KGY A II/B – 32/b: A Magyar Néphadsereg Fegyverzeti Szolgálatfőnökség rövid története 1948 – 1980. közötti időszak.

HL MN – KGY A IV/A – 2: Összefoglaló a fegyverzeti biztosítás fejlődéséről 1945. 01. 01-től 1980. 12. 31-ig

HL MN – KGY A IV/b – 3/a: A hagyományos fegyverzet fejlesztésének története 1948 – 1980.

HL MN – KGY A II/B – 8: A Magyar Néphadsereg Vezérkara Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség története.

HL MN KGY A II/B – 8/a: A MNVK Anyagtervezési Csoportfőnökség története.

HL MN – KGY C277: Bály Sándor nyá. vezérőrnagy visszaemlékezése.

HL MN 1951/T 85. d.

HL MN 1952/T 85. d.

HL VIII. 1. HM Honv. Főfelügyelője 1946 – 1948. 842. d.

Nagy – dr. Pisztrai – Tóth – dr. Zimonyi: A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története. Zrínyi Katonai Kiadó és MN Hadtápfőnökség. Budapest, 1984.

Nagy László: Egy ezredév Magyarország hadtörténelmében. Magyar Honvédség Oktatási és Kulturális Anyagellátó központ, 1994.

Mucs Sándor – Zágonyi Ernő: A Magyar Néphadsereg története. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1984. – 119. oldal

Okváth Imre: Bástya a béke frontján. Magyar haderő és katona politika 1945 – 1956. AQUILA Kiadó, 1998.

Szanati József: A magyar tüzérség 1945 és 1980 között. Új Honvédségi Szemle, 1994/1. szám.

Szántó Mihály: Néphadseregünk megszervezése – szakirodalmunkban. Honvédelem, 1984/4. szám.

Szervezeti változások a második világháború után a haderőreform kezdetéig. MHVK Hadművelési Főcsoportfőnökség. Tudományos Munkaszervezési Osztály, 1990.